

แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรม
ของชุมชนในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่*
GUIDELINES TO PROMOTE CREATIVE TOURISM FROM CULTURAL CAPITAL
OF COMMUNITY IN TAMBOL TONPAO, SANKAMPHAENG DISTRICT,
CHIANGMAI

ชนิษฐา ใจเป็ง

Chanistha Jaipeng

คณะสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยคริสเตียน, ประเทศไทย.

Multidisciplinary, Christian University, Thailand.

E-mail: peeup@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในตำบลต้นเปา 2) เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ และวิเคราะห์ข้อมูลตามหลักการตีความ โดยนำความรู้จากทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับทุนทางวัฒนธรรม ทั้งที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 25 คน ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง เพื่อการสัมภาษณ์เชิงลึก

ผลการวิจัยพบว่า 1) ทุนทางวัฒนธรรมของชาวชุมชนในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง มีจุดเด่นที่แตกต่างและมีอัตลักษณ์ ได้แก่ ร่มบ่อสร้าง กระจาดสา โคมลอยและโคมประดับ และยังมีวิถีชีวิต ประเพณี วัฒนธรรม กายแต่่งกายที่ยังคงไว้จนถึงปัจจุบัน อีกทั้งมีศักยภาพในการต่อยอดทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนได้ 2) แนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในตำบลต้นเปา สามารถนำเสนอเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางในการพัฒนาเชิงรุก คือ สิ่งที่ยังมีจุดอ่อนและเห็นควรให้มีการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในชุมชนให้เข้มแข็ง และแนวทางการพัฒนาเชิงสนับสนุน คือ สิ่งที่ทำได้ดีอยู่แล้ว อีกทั้งมีศักยภาพที่เข้มแข็ง และเห็นควรให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มศักยภาพ ทั้งนี้ควรมีการส่งเสริมและพัฒนาระบบการจัดการองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของชุมชน ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมกลุ่มดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมกลุ่มใหม่

* Received: 11 April 2024; Revised: 9 December 2024; Accepted: 13 December 2024

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริม, การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์, ทิวทางวัฒนธรรม, ตำบลต้นเปา

Abstract

This article aimed to 1) analyze guidelines to promote creative tourism from cultural capital of community in Tambol Tonpao, and 2) to propose guideline for promoting creative tourism in Tambol Tonpao, San Kamphaeng District Chiang Mai Province. This study was a qualitative research process. Collecting data from secondary sources. Analysis and interpretation of based on the theory, literature and research related to cultural capital as a tangible and intangible. Key informants by purposive selection method was used for 25 people using a semi-structured interview for in-depth interview.

The results found that 1) the cultural capital of the community people in Tambol Tonpao, San Kamphaeng District has distinctive features that are different and have an identity such as Bo Sang umbrellas, Sa paper, floating lanterns and decorative lanterns, and there is also a way of life, traditions, culture, and clothing that are still preserved until now. It also has the potential to expand creative tourism and add value to the community 2) Guidelines for promoting creative tourism in Tambol Tonpao, two approaches can be presented: the proactive development approach is those that were found to still have weaknesses and were considered to be developed in order to strengthen the tourism potential in the community. And guidelines for supporting development are things that are already well done. It also has strong potential and saw that there should be continuous development to increase potential. In this regard, there should be promotion and development of the knowledge management system of local wisdom in the community's handicrafts including local wisdom regarding traditional handicrafts and a new group of local wisdom in handicrafts.

Keywords: Guidelines to promote, creative tourism, cultural capital, Tambol Tonpao

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยว เป็นอุตสาหกรรมหลักที่สร้างรายได้ในประเทศไทย เป็นอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพในการกระจายรายได้ให้เกิดการหมุนเวียนสู่พื้นที่ต่าง ๆ ในสังคม โดยประเทศไทยให้ความสำคัญในด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก มีการสนับสนุนจากทั้งหน่วยงานภาครัฐและ

ภาคเอกชนเพื่อจะพัฒนาในมิติต่าง ๆ ของการท่องเที่ยว และจากบริบทสังคมในปัจจุบัน ก่อให้เกิดกระแสสำคัญที่กำลังเกิดขึ้น ทำให้ธุรกิจท่องเที่ยวต้องปรับตัว มีแนวโน้มจะเดินทางท่องเที่ยวในประเทศเป็นจำนวนมากขึ้น เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 และกระแสการส่งเสริมอุตสาหกรรมท่องเที่ยวที่สนับสนุนชุมชน โดยใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นฐาน ทั้งยังกระแสการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ทำให้โซเชียลมีเดียและสมาร์ทโฟนมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้บริโภคมากขึ้น และส่งผลให้พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเปลี่ยนไป รวมถึงทำให้การดำเนินธุรกิจจำเป็นต้องปรับตัวให้ทันจากความเจริญในยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคม รวมถึงปรับตัวเพื่อก้าวให้ทันต่อสถานการณ์ของตลาดทุนนิยมในปัจจุบันและอนาคต เพื่อมัดใจกลุ่มนักท่องเที่ยวและลูกค้า การพัฒนาศักยภาพความสามารถในการแข่งขันทางด้านธุรกิจการท่องเที่ยว การนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ในเชิงธุรกิจ จนกลายเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ หรือแม้กระทั่งการท่องเที่ยวเฉพาะกลุ่ม (Specialty Interest Tourism) ที่เกิดกระแสการท่องเที่ยวในปัจจุบัน ที่มีความหลากหลายมากกว่าในอดีต อันเนื่องมาจากการเจริญทางด้านวัตถุและกระแสการพัฒนา กลุ่มนักท่องเที่ยวจึงมีหลายกลุ่ม ในแต่ละกลุ่มมีความชอบการท่องเที่ยวที่แตกต่างกัน การพัฒนาทางการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ความแตกต่างในเชิงภูมิศาสตร์ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ภาครัฐและท้องถิ่นจึงมีนโยบายทางการเมือง (Political Policy) ร่วมกันในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่นำเสนออัตลักษณ์วิถีชีวิตชุมชนให้เป็นจุดเด่นดึงดูดนักท่องเที่ยว ดังจะเห็นได้จากการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมมาประยุกต์ใช้ในรูปแบบต่าง ๆ ด้วยวิถีแห่งทุนทางวัฒนธรรมในวิถีชีวิตได้ถูกนำเสนอความเป็นตัวตนในมิติการท่องเที่ยวและมิติแห่งชาติพันธุ์ (อัษฎาวุธ ศรีทนต์ และอุมารินทร์ ตูลารักษ์, 2564)

การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สนับสนุนให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทำความเข้าใจในคุณค่าทางสังคมวัฒนธรรม และสภาพแวดล้อมของพื้นที่ท่องเที่ยวอย่างลึกซึ้ง โดยผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับเจ้าของพื้นที่หรือเจ้าของวัฒนธรรม และให้ความสำคัญกับความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับผู้ถูกท่องเที่ยวหรือเจ้าบ้าน (ภุริวัฒน์ เดชอุ่ม, 2556) ดังนั้น กิจกรรมของการท่องเที่ยวแบบนี้จะต้องมีการนำทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนที่โดดเด่นทั้งทางวัฒนธรรมวิถีชีวิต ภูมิปัญญาและความเชื่อมาพัฒนาและนำเสนอแก่นักท่องเที่ยว ผ่านกิจกรรมท่องเที่ยวต่าง ๆ บนพื้นฐานของทุนทางวัฒนธรรมที่ชุมชนมีอยู่ เพื่อส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์การท่องเที่ยวที่แตกต่าง และเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ (สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ พิเชฐ สายพันธ์ อรุมา เตพละกุล และธีระ สิ้นเดชารักษ์, 2556)

ตำบลต้นเปา เป็นตำบลที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน และมีภูมิปัญญาหลากหลาย ประกอบไปด้วย 10 หมู่บ้าน อาชีพส่วนใหญ่ทำหัตถกรรม งานฝีมือต่างๆ ค้าขาย และทำการเพาะปลูก พื้นที่บริเวณตำบลต้นเปาเป็นที่ราบ การคมนาคมสะดวก สองข้างทางหลวง มีร้านค้า อาคารพาณิชย์ และโรงงานต่าง ๆ ซึ่งผลิตภัณฑ์เป็นงานหัตถกรรมเป็นส่วนใหญ่ ศิลปหัตถกรรมของตำบลต้นเปา มีชื่อเสียง

และเป็นที่น่าสนใจ รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ มีการจัดงานเทศกาลประจำปีที่สำคัญ ได้แก่ งานมหกรรมโคลอยบ้านหนองโค้งและหัตถกรรมสันกำแพง งานเทศกาลร่มบ่อสร้างและหัตถกรรมสันกำแพงและงานเทศกาลมหัศจรรย์ล้านนาเมืองกระดาศาบ้านต้นเปา งานเทศกาลเหล่านี้เป็นการสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น ผ่านการจัดกิจกรรมโครงการสืบสานภูมิปัญญา การอบรมประชาชนชาวบ้าน เพื่อธำรงไว้ให้ลูกหลานชาวต้นเปา ได้สืบทอดศิลปหัตถกรรมให้คงอยู่ต่อไป

อย่างไรก็ตาม ภายใต้พลวัตเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์นั้น ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในปัจจุบัน มีการแข่งขันกันเป็นอย่างมาก พฤติกรรมนักท่องเที่ยวมีการเปลี่ยนแปลงไปและมองหาแหล่งท่องเที่ยวใหม่ ๆ ที่มีลักษณะเฉพาะตัวและสามารถตอบสนองความต้องการของตนเองมากขึ้น เช่น การเรียนภาษาท้องถิ่น การทอผ้า การวาดภาพวาด การแกะสลัก และการทำอาหารพื้นบ้าน เป็นต้น ทำให้แหล่งท่องเที่ยวหรือชุมชนจะต้องมีการปรับเปลี่ยน และพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป ชุมชนที่มีการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จึงต้องมีกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยมีทุนหลักคือประเพณีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนเป็นหลัก ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในตำบลต้นเปา และนำทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนนั้นมาใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อให้การท่องเที่ยวในตำบลต้นเปาเกิดการพัฒนาและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้วยกระบวนการวิธีการวิจัยเชิงเอกสาร(Documentary research) และการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth interview) โดยได้ดำเนินการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และใช้การสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นการแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง มีลักษณะเป็นการสัมภาษณ์แบบปลายเปิด ซึ่งเป็นกระบวนการวิจัยที่มีความยืดหยุ่นและเปิดกว้าง เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้จึงได้กำหนดระเบียบวิธีวิจัยซึ่งประกอบด้วยการศึกษาในครั้งนี้โดยใช้ข้อมูล 2 ชนิด คือ ข้อมูลปฐมภูมิ(Primary data)และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ดังนี้

- 1) ข้อมูลปฐมภูมิ(Primary data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง โดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในชุมชน และการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย

เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน และปราชญ์ชุมชน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง ดังต่อไปนี้ กลุ่มที่ 1 เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ จำนวน 5 คน กลุ่มที่ 2 ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน และกลุ่มที่ 3 ปราชญ์ชุมชน จำนวน 10 คน รวม 25 คน

2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) เป็นการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่มีการรวบรวมไว้ก่อนแล้ว เช่น จากหนังสือ ตำราทางวิชาการ ฐานข้อมูลและเว็บไซต์ออนไลน์ เพื่อหาทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์และตีความเพื่อแยกประเด็นทุนทางวัฒนธรรมที่สามารถเป็นแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi Structures Interview) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยวในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลที่ได้จะถูกนำมาวิเคราะห์และตีความโดยอิงจากทฤษฎี วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจำแนกประเด็นการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางที่กำหนดไว้ โดยใช้ข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูล และลงสำรวจพื้นที่ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการสนทนากลุ่ม เพื่อเสนอแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัย

ตำบลต้นเปา ตั้งอยู่ห่างจากอำเภอเมืองเชียงใหม่ไปทางทิศตะวันออก ประมาณ 9 กิโลเมตร ตามเส้นทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 1006 (ถนนเชียงใหม่ – สันกำแพง) มีพื้นที่ประมาณ 15.36 ตารางกิโลเมตร อยู่ภายใต้การบริหารงานของเทศบาลเมืองต้นเปา ปัจจุบันมีหมู่บ้านจำนวน 10 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านต้นเปา บ้านบ่อสร้าง บ้านบวกเป็ด บ้านสันพระเจ้างาม บ้านสันช้างมูบ บ้านหนองไค้ง บ้านต้นผึ้ง บ้านสันมะฮอกฟ้า บ้านสันป่าค่าและบ้านแม่โสม-ปูกา ชุมชนภายในเทศบาลเมืองต้นเปานั้น อาจจะถูกกล่าวได้ว่าเป็นศูนย์กลางแห่งหัตถกรรมไทยภาคเหนือ เป็นแหล่งผลิตสินค้าพื้นเมืองที่มีชื่อเสียง ได้แก่ เครื่องเงิน เครื่องเงิน เครื่องไม้แกะสลัก เครื่องจักสาน เครื่องปั้นดินเผา ผ้าไหม ผ้าทอ พื้นเมือง และของที่ระลึกประเภทต่าง ๆ และหัตถกรรมที่มีชื่อเสียงของเชียงใหม่สิ่งหนึ่ง คือ ผลิตภัณฑ์กระดาษสา โคม ร่ม และพัด จากการศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ผลการวิจัยดังนี้

1. แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

บ้านต้นเปาเป็นแหล่งผลิตกระดาษสาที่มีชื่อเสียงของเชียงใหม่ และได้ทำมานานกว่า 100 ปี สืบทอดมาจากชนเผ่าไทยเขิน ซึ่งเป็นบรรพบุรุษของชาวต้นเปาที่ได้อพยพมาจากสิบสองปันนา เชียงตุง และเชียงรุ่ง เมื่อสมัยก่อตั้งอาณาจักรล้านนา ในปัจจุบันก็ยังมีหลักฐานเกี่ยวกับบรรพบุรุษของชาวต้นเปาหลงเหลืออยู่ นั่นก็คือ สำเนียงภาษาพูดของคนเผ่าคนแกในชุมชนที่พูดสำเนียงเขิน โดยในอดีตอาณาจักรล้านนานั้น ประกอบด้วยผู้คนหลากหลายชนเผ่า แต่ละชนเผ่าก็จะมีสำเนียงการพูดที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนั้นในอดีต หมู่บ้านต้นเปาไม่เคยมีต้นปอสาซึ่งเป็นวัตถุดิบหลักของการทำแผ่นกระดาษอยู่ในหมู่บ้านเลย เพราะต้นปอสานั้นมักจะอยู่ในป่าตามธรรมชาติ ดังนั้น การทำกระดาษสาจึงน่าจะเป็นภูมิปัญญาที่มีการสืบทอดกันมาหลายช่วงอายุตั้งแต่ก่อนจะอพยพ จนได้นำภูมิปัญญาการทำกระดาษสาขึ้นมาทำต่อที่บ้านต้นเปา ทั้งนี้ ในอดีตชาวต้นเปาส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นอาชีพหลัก และทำกระดาษสาซ้อนบาง (การซ้อนกระดาษจากบ่อสาให้เป็นแผ่นบาง) ซึ่งเป็นอาชีพรองในยามว่าง กระดาษสาที่ได้จะถูกนำมาใช้เขียนยันต์ ห่อของ ทำดอกไม้ ไล่เทียน ตุง คัมภีร์ โคมลอยและอีกส่วนหนึ่งจะนำไปขายภายในชุมชนใกล้เคียง เพื่อนำไปผลิตร่มและพัดที่บ้านบ่อสร้างซึ่งเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดกัน ซึ่งในขณะนั้นกระดาษสายังไม่เป็นที่ต้องการของท้องตลาดมากนัก จะใช้กันแต่ในครัวเรือนภายในชุมชนเท่านั้น ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2516 ชาวบ่อสร้างเริ่มเปลี่ยนการทำร่มและพัดจากกระดาษสาเป็นการทำจากผ้า เป็นผลให้มีการทำกระดาษสาลดลงมาก เหลือเพียงประมาณ 20 ครัวเรือนที่ยังคงทำกระดาษสาอยู่ เมื่อความต้องการกระดาษสาลดลง ชาวต้นเปาบางส่วนก็หันไปทำอาชีพอื่น ไม่ว่าจะเป็นการทำไร่ทำนา บ้างก็หันไปทำงานแกะสลัก อีกส่วนหนึ่งก็ไปทำงานรับจ้างหรืองานประจำ แต่ยังมีคนในชุมชนบางคนที่ต้องการสืบทอดการทำกระดาษสา ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษเอาไว้ จึงได้ยังคงทำกระดาษสาต่อไป ไม่หันไปทำอาชีพอื่น จนกระทั่งในต่างประเทศเริ่มมีความนิยมใช้ผลิตภัณฑ์กระดาษที่ทำมาจากธรรมชาติมากขึ้น พ่อค้าคนกลางได้เข้ามาสืบเสาะหาแหล่งผลิตกระดาษสา ทั้งจากการบอกเล่าปากต่อปาก และจากผลิตภัณฑ์ที่มีขาย จนกระทั่งได้มาพบการทำกระดาษสาที่หมู่บ้านต้นเปาแห่งนี้ ทำให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ระหว่างชุมชนกับพ่อค้าคนกลาง ทำให้ได้ผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของตลาด จากกระดาษสาซ้อนบางก็ได้พัฒนาขึ้นเป็นกระดาษสาอ้อมสี่ธรรมชาติดังกระดาษสาแตงดอก ไปจนถึงผลิตภัณฑ์ที่สร้างสรรค์มาจากกระดาษสา

หลังจากที่มีการพัฒนาผลิตภัณฑ์กระดาษสาโดยใช้เทคนิคใหม่ ๆ ทำให้กระดาษมีความสวยงามและความหลากหลายมากขึ้นแล้ว ชาวต้นเปาแต่ละคนก็ได้นำแนวความคิดเหล่านั้นไปต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ของตนเอง โดยมีอำเภอสันกำแพงเข้ามาดูแลเรื่องหัตถกรรมครัวเรือน นอกจากนั้น ทางศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาค 1 ก็ได้เข้ามาช่วยส่งเสริมด้านเครื่องมือ เทคนิคและความรู้ ด้านการทำกระดาษสาแบบใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการปั่นเยื่อสา การทำแผ่น รวมไปถึงด้านการตลาด ด้วยเหตุนี้เอง ชาวต้นเปาที่เคยหันไปทำอาชีพอื่น ก็ได้หันกลับมาทำอาชีพทำกระดาษสาเป็นอาชีพหลักมากขึ้น บ้างก็มาเป็นผู้ประกอบการกระดาษสารายใหม่ โดยผู้ผลิตแต่ละรายก็ได้พัฒนาและปรับปรุงกระดาษสาให้มีความหลากหลาย ก่อนจะนำมารังสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ หลายชนิด ตามคำแนะนำและความ

ต้องการของผู้ที่มาสั่งซื้อ ทำให้ผลิตภัณฑ์กระดาษของแต่ละร้านจากหมู่บ้านต้นเปา มีจุดเด่นและเอกลักษณ์ที่แตกต่างกัน

บ้านบ่อสร้าง เป็นหมู่บ้านมีอาชีพหัตถกรรมขึ้นชื่อด้านการทำร่มในอำเภอสันกำแพง เดิมชื่อ บ้านบ่อซาง เนื่องจากชาวบ้านได้ขุดบ่อน้ำใกล้กับต้นไผ่ซาง ต่อมาเพี้ยนมาเป็น บ่อสร้าง ชาวบ้านบ่อสร้างเป็นชาวไทลื้อที่อพยพมาจากสิบสองปันนา เพื่อเข้ามาปลูกสร้างที่อยู่อาศัยและบุกเบิกพื้นที่ทำกิน มีตำนานเล่าว่า ในสมัยโบราณมีพระอัฐงค์รูปหนึ่งมาปักกลดที่บ้านบ่อสร้าง ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ปรากฏว่าขณะนั้นมีลมแรงพัดกลดเสียหายใช้การไม่ได้ ชายชราชื่อนายเผือก ชาวบ้านบ่อสร้างได้ซ่อมให้ แล้วก็เกิดความคิดว่าถ้ากลดมีคันยาวก็จะใช้ถือไปไหนมาไหนได้สะดวก จึงคิดดัดแปลงจากกลด โดยใส่คันร่มเข้าไปจนกลายเป็นร่ม ในช่วงแรกของการทำร่มจะใช้สีของเปลือกไม้ ทาสีพื้นสีเดียวคือสีแดง ครั้นต่อมาได้วิวัฒนาการเขียนลวดเป็นดอกไม้โดยทาพื้นเป็นสีต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนปัจจุบัน หมู่บ้านบ่อสร้างก็ยังคงทำร่มกันทุกครัวเรือน และเป็นหมู่บ้านเดียวในประเทศไทยที่ยังรักษาเอกลักษณ์ในการทำร่มนี้ไว้ ร่มบ่อสร้างนั้นเป็นสินค้าที่สร้างชื่อเสียงให้แก่จังหวัดเชียงใหม่มาช้านาน หลายชั่วอายุคนแล้ว ซึ่งนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเที่ยวเชียงใหม่ ส่วนใหญ่จะต้องแบ่งเวลาแวะเวียนไปที่อำเภอสันกำแพง เพื่อชมและเลือกซื้อร่มบ่อสร้างที่บ้านบ่อสร้าง เป็นของที่ระลึก ซึ่งเป็นสินค้าพื้นเมืองที่ได้รับความนิยมอย่างมากในหมู่นักท่องเที่ยว ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ สาเหตุที่เรียกว่าร่มบ่อสร้าง เพราะร่มนี้ผลิตกันที่บ้านบ่อสร้าง สมัยก่อนชาวบ้านจะทำร่มกันใต้ถุนบ้าน แล้วนำออกมาวางเรียงรายเต็มกลางลานบ้านเพื่อผึ่งแดดให้แห้ง สีเส้นและลวดลายบนร่มนั้นสะดุดตาผู้พบเห็น มีทั้งหมด 3 ชนิดด้วยกัน คือ ร่มที่ทำด้วยผ้าแพร ผ้าฝ้าย และกระดาษสา แต่ละชนิดมีวิธีทำอย่างเดียวกัน หากนักท่องเที่ยวประสงค์จะชมขั้นตอนการผลิต ก็สามารถไปชมได้ที่ศูนย์อุตสาหกรรมทำร่มบ่อสร้าง

บ้านหนองไค้ เป็นหมู่บ้านที่เป็นต้นกำเนิดของการผลิตโคลนลอยที่มีประวัติมาอย่างยาวนาน ด้วยภูมิปัญญาท้องถิ่นตั้งแต่บรรพบุรุษที่ได้สืบทอดกันมากกว่า 100 ปี และนับเป็นหมู่บ้านแห่งแรกในประเทศไทยที่ทำการผลิตโคลนจากกระดาษว่าว ตั้งแต่ปี 2525 สามารถสร้างเป็นอาชีพและรายได้จำนวนมากให้แก่คนในท้องถิ่น โคมบ้านหนองไค้เป็นโคมที่มีความแตกต่างจากโคมทั่วไป เพราะในการผลิตจะคำนึงถึงความสมดุลระหว่างตัวโคมกับความกว้างของปากโคม ทำให้โคมที่ถูกปล่อยขึ้นไปในห้วงอากาศจะมีการทรงตัวที่สวยงาม ไม่เอนเอียงไปมา และที่สำคัญมีความปลอดภัย เพราะไส้เทียนของโคมลอยบ้านหนองไค้จะมีการจัดทำอย่างดี โดยเมื่อจุดไฟจะไม่มีน้ำตาเทียนหยดใส่ผู้ใช้ ซึ่งถือเป็นภูมิปัญญาเฉพาะท้องถิ่นที่มีการสืบทอดกันมา ต่อมามีการประดิษฐ์โคมแขวนหรือโคมประดับ โดยในระยะแรกโคมที่ทำขายคือ โคมทรงแปดเหลี่ยม หรือที่เรียกว่าโคมทรงรังมดส้ม ต่อมามีการพัฒนาผลิตโคมทรงไหและโคมทรงอื่น ๆ ตามความต้องการของลูกค้าและนักท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ โคมแขวนหรือโคมประดับของบ้านหนองไค้ ทำจากโครงไม้ไผ่และประดับด้วยผ้า รวมถึงกระดาษสา โดยเอกลักษณ์ที่แตกต่างที่บ่งชี้ว่าเป็นโคมประดับของบ้านหนองไค้คือ การนำแถบผ้าลูกไม้มาติดประดับที่ตัวโคม ทำให้เกิดความวิจิตรสวยงามเพิ่มขึ้น (รัตนา กาวีอิน, 2566)

นอกจากข้างต้น ยังมีการผลักดันส่งเสริมอาชีพที่สร้างจากภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เป็นหัตถกรรมใหม่ ๆ เพื่อส่งเสริมให้เกิดอาชีพแก่คนในชุมชน ทำให้เกิดกลุ่มภูมิปัญญาแบบใหม่ขึ้นมา ได้แก่ กลุ่มเย็บผ้าด้วยมือ โดยมีจุดเด่น คือการเย็บผ้าด้วยมือ โดยกลุ่มเย็บผ้ามีการวางเป้าหมายอย่างแรกคือ ทำเพื่อให้คนในกลุ่มได้สวมใส่เอง ซึ่งจะช่วยให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในการซื้อเครื่องนุ่งห่ม และจะมีการพัฒนาการเย็บผ้าเพื่อให้มีสีและลวดลายเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของท้องถิ่น จากนั้น จะมีการทำการตลาดเพื่อให้เกิดการซื้อขาย ซึ่งจะทำให้เกิดรายได้แก่คนในกลุ่ม และกลุ่มภูมิปัญญาแบบใหม่อีกกลุ่มหนึ่งคือ กลุ่มของที่ระลึกโดยกลุ่มนี้ มีจุดเด่นที่การนำเอางานหัตถกรรมที่มีในพื้นที่มาประยุกต์เกิดเป็นผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ แต่ยังคงเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ดั้งเดิมไว้เช่น ปิ่นปักผม พัดประดับ คอทเทิล แม็คเนต (ติดตู้เย็น) เป็นต้น การส่งเสริมอาชีพให้กับคนในชุมชนเพื่อให้เกิดรายได้ โดยการนำเอาความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่และการผลักดันส่งเสริมความรู้ภูมิปัญญาใหม่ ๆ มาสร้างสรรค์ให้เป็นแหล่งสร้างรายได้แก่คนในชุมชน อีกทั้งยังสามารถอนุรักษ์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมไม่ให้สูญหายไปตามกาลเวลา

ทั้งนี้ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์จากทุนทางวัฒนธรรมของชุมชนในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่พบว่า การยึดถือปฏิบัติในทุนทางวัฒนธรรม มีความสัมพันธ์กับทั้งการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ในการท่องเที่ยว และชุมชนมีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวทุกรายการทุนทางวัฒนธรรม จึงสะท้อนอย่างชัดเจนว่าชุมชนในตำบลต้นเปามีความพร้อมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ โดยนำมาเชื่อมโยงกับเส้นทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมใน 2 รูปแบบ ได้แก่ การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวโดยชุมชน

2. เพื่อเสนอแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

จากการศึกษาเห็นได้ว่า ทุนทางวัฒนธรรมของชาวชุมชนในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง มีจุดเด่นที่แตกต่างและมีอัตลักษณ์ อีกทั้งมีศักยภาพในการต่อยอดทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อตอบโจทย์ความต้องการของนักท่องเที่ยว และเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนได้ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในตำบลต้นเปา โดยนำเอาทุนทางวัฒนธรรมในชุมชนมาปรับใช้ สามารถนำเสนอเป็น 2 แนวทาง ได้แก่ แนวทางการพัฒนาเชิงรุก คือ สิ่งที่ยังมีจุดอ่อนและเห็นควรให้มีการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในชุมชนให้เข้มแข็ง และแนวทางการพัฒนาเชิงสนับสนุน คือ สิ่งที่ทำได้ดีอยู่แล้ว อีกทั้งมีศักยภาพที่เข้มแข็ง และเห็นควรให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มศักยภาพ

1.1 แนวทางการพัฒนาเชิงรุก

1) ส่งเสริมให้เกิดความตระหนักรู้ในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน รวมไปถึงการรักษาประเพณี วัฒนธรรม และอัตลักษณ์ท้องถิ่น

2) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์โดยชุมชน เนื่องด้วยปัจจัยการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในเรื่องต่าง ๆ ถือเป็นปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญปัจจัยหนึ่ง

เพราะการมีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์และรับผิดชอบในการขับเคลื่อนงานต่าง ๆ ของคนในชุมชน จะส่งผลทำให้บรรลุเป้าหมายร่วมกันอย่างแท้จริง

3) ส่งเสริมและพัฒนาระบบการจัดการองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมของชุมชน ทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมกลุ่มดั้งเดิม และภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรมกลุ่มใหม่ ให้ง่ายต่อการนำไปใช้ประโยชน์ได้

4) ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการจัดการความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านหัตถกรรม ได้แก่ การกำหนดประเภทความรู้ที่ต้องการ การสร้างและการค้นหาความรู้ การเสาะหาและจัดเก็บความรู้การแบ่งปันแลกเปลี่ยนความรู้ และการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์

1.2 แนวทางในการพัฒนาเชิงสนับสนุน

1) ยกระดับการพัฒนาในกลุ่มอาชีพตามกลุ่มภูมิปัญญา รวมไปถึงการผลักดันให้เกิดแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนาตามกลุ่มภูมิปัญญาต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อต่อยอดและผลักดันให้เกิดแนวคิดเชิงสร้างสรรค์ในการพัฒนากิจกรรมหรือผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว จะสามารถช่วยเพิ่มมูลค่าอย่างแตกต่างและสร้างสรรค์ตามกลุ่มภูมิปัญญาของชุมชน ซึ่งจะส่งผลต่อโอกาสในการเพิ่มช่องทางการนำเสนอผลิตภัณฑ์กับกลุ่มเป้าหมายได้หลากหลาย และนำเสนอมากขึ้น

2) ศึกษาแนวทางการเตรียมพร้อมรองรับการเปลี่ยนแปลง จากขีดความสามารถในการรองรับในกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เนื่องด้วยการพัฒนาการท่องเที่ยว จะส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในมิติต่าง ๆ การพัฒนาการท่องเที่ยวมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาชุมชนอย่างเป็นองค์รวม เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวเกี่ยวกับทรัพยากร ที่ชุมชนใช้เป็นฐานการผลิตเป็นทรัพยากรเดียวกัน ทั้งนี้ ผลของการพัฒนาอาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลง แต่จะต้องอยู่บนฐานอัตลักษณ์เดิมที่ไม่เปลี่ยนแปลง

3) พัฒนาอาหารท้องถิ่นและยกระดับการพัฒนาที่พักเพื่อการท่องเที่ยว โดยภาครัฐควรเข้ามาส่งเสริมการให้องค์ความรู้อบรมเชิงปฏิบัติการ หรือประสานภาคีเข้ามาช่วยพัฒนาในประเด็นเฉพาะด้านในการอนุรักษ์และฟื้นฟู รวมถึงการจัดการด้านอาหารท้องถิ่น อีกทั้งการยกระดับการพัฒนาที่พักเพื่อการท่องเที่ยวให้เกิดมาตรฐานและความปลอดภัย เป็นที่ยอมรับแก่นักท่องเที่ยวตามมาตรฐานระดับประเทศ

แต่ทั้งนี้ต้องมีการส่งเสริมโดยเริ่มจากให้เยาวชนคนรุ่นใหม่เห็นคุณค่าของมรดกบนต้นทุนทางวัฒนธรรม วิถีล้านนา ประเพณีอันดีงาม และให้เยาวชนหันมาอนุรักษ์วัฒนธรรม สืบสานวิถีความเป็นล้านนา ขนบธรรมเนียมประเพณีที่ควรค่าแก่การสืบทอดไม่ให้สูญหายจากรุ่นสู่รุ่น

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์กับทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน ในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. หมู่บ้านต้นเปาในตำบลต้นเปาเป็นชุมชนที่มีประวัติศาสตร์ยาวนานกว่า 100 ปี ในการผลิตกระดาษสาและสินค้าหัตถกรรมจากกระดาษสา โดยสืบทอดภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ ในอดีต ชาวบ้านต้นเปาผลิตกระดาษสาและนำไปขายที่ตลาดบ้านบ่อสร้าง หมู่บ้านใกล้เคียง ซึ่งชาวบ้านบ่อสร้างจะนำกระดาษสาไปทำร่ม อย่างไรก็ตาม เมื่อชาวบ้านบ่อสร้างเปลี่ยนจากการใช้กระดาษสาใช้ผ้าในการผลิตร่มและพัด การผลิตกระดาษสาในหมู่บ้านต้นเปาจึงลดลงและเกือบสูญหาย เหลือเพียงไม่กี่ครอบครัวที่ยังคงยืนหยัดทำกระดาษสาต่อไป (พองคำ หล้าปินตา, 2566) แต่ด้วยความผูกพันที่มีต่อกระดาษสามานานกว่า 100 ปี การผลิตกระดาษสาในตำบลต้นเปาได้กลับมามีบทบาทอีกครั้ง โดยพัฒนาเป็นอาชีพที่สร้างรายได้ให้กับชุมชน ผลิตภัณฑ์กระดาษสาทำมือหลากหลายรูปแบบและสีสันทันได้รับคามนิยมนิยมจากลูกค้าทั้งในและต่างประเทศ ด้วยคุณสมบัติที่สามารถสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ได้หลากหลาย สมาชิกในชุมชนจึงมีโอกาพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ ๆ ตามความสนใจและความถนัดของตน เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว สอดคล้องกับชัยพล สุกุลเหลืองอร่าม ศึกษาพบว่าการผลิตกระดาษสาแต่ละชนิดต้องอาศัยเทคนิคเฉพาะตัว เช่น กระดาษสาบาติก เชือกกระดาษสีสันสดใสที่ผสมหลากสีในชั้นเดียว หรือการอัดภาพนูนต่ำแบบ 2 มิติลงบนกระดาษสาเพื่อสร้างลวดลายเฉพาะผลงานเหล่านี้สะท้อนถึงความประณีตและเอกลักษณ์ของกระดาษสาทำมือจากบ้านต้นเปา ซึ่งไม่เพียงพาเครื่องจักร แต่เกิดจากฝีมือและความคิดสร้างสรรค์ของชาวบ้านอย่างแท้จริง (ชัยพล สุกุลเหลืองอร่าม, 2556)

ขณะที่หมู่บ้านบ่อสร้าง เป็นชุมชนเกษตรกรรมที่ชาวบ้านใช้เวลาว่างผลิตงานฝีมือหลากหลาย แต่สิ่งที่มีชื่อเสียงที่สุดคือ การทำร่มกระดาษสา การสนับสนุนจากหน่วยงานราชการ ช่วยพัฒนาคุณภาพกระดาษสาและเพิ่มความสวยงามของลวดลายบนร่ม เมื่อร่มบ่อสร้างได้รับความนิยมสูงขึ้น งานหัตถกรรมพื้นบ้านจึงพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ที่ครอบคลุมพื้นที่หลายหมู่บ้านในตำบลสันกำแพงและตำบลใกล้เคียง รวมถึงอำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ กระบวนการผลิตร่มบ่อสร้างแบ่งหน้าที่ตามความถนัดของแต่ละหมู่บ้าน เช่น บ้านสันพระเจ้างามผลิตหัวร่มและตุ้มร่ม บ้านออนท่าโครงร่ม บ้านหนองโค้งห่มร่มและลงสี บ้านแม่ฮ้อยเงินผลิตด้ามร่ม และบ้านต้นเปาผลิตกระดาษสา ชิ้นส่วนทั้งหมดถูกส่งมาประกอบเป็นร่มสมบูรณ์ที่หมู่บ้านบ่อสร้าง การผลิตร่มนี้เกี่ยวข้องกับแรงงานในชุมชนหลายรุ่น ตั้งแต่ผู้สูงอายุจนถึงคนหนุ่มสาว จากการศึกษาของพิเชษฐ ภูธรอด และภาณุ ปันทุกำพล พบว่า ความเลื่องชื่อของร่มบ่อสร้างมาจากกระบวนการผลิตที่พิถีพิถัน เช่น การใช้แปรงเป็ยกผสมน้ำมะกอกในการตีผ้าและกระดาษกับร่มเพื่อให้ทนทาน และการลงสีน้ำมันที่ผสมน้ำมันมะมือหรือน้ำมันตังอิ้ว ซึ่งช่วยให้ร่มทนแดดและฝน ร่มบ่อสร้างจึงไม่เพียงเป็นของที่ระลึกที่งดงาม แต่ยังใช้งานได้จริงในทุกสภาพอากาศ (พิเชษฐ ภูธรอดและภาณุ ปันทุกำพล, 2565)

หมู่บ้านหนองโค้งเป็นชุมชนที่มีชื่อเสียงด้านการผลิตโคมแขวน โคมประดับ และโคมลอย ด้วยรากฐานทางวัฒนธรรมล้านนา เดิมทีชาวบ้านมีอาชีพแกะสลักไม้ แต่ได้ปรับเปลี่ยนมาผลิตโคมล้านนา ซึ่งมีลวดลายเฉพาะตัวที่สะท้อนเอกลักษณ์ของชุมชน (อำนาจ หงษ์ทอง, 2555) ความนิยมโคมแขวนเพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงงานพืชสวนโลก จังหวัดเชียงใหม่ ส่งผลให้โคมแขวนกลายเป็นของตกแต่งบ้านร้านค้า และสถานที่ต่าง ๆ ส่วนโคมลอยเป็นที่นิยมในงานยี่เป็งและพิธีกรรมต่าง ๆ แม้ปัจจุบันจะมีกฎหมายควบคุมการปล่อยโคมลอยที่เคร่งครัด ส่งผลให้ความนิยมลดลง

เทศบาลเมืองต้นเปาให้ความสำคัญกับการส่งเสริมทุนทางวัฒนธรรมเพื่ออนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยจัดกิจกรรมและเทศกาลประจำปีเพื่อประชาสัมพันธ์ผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และสนับสนุนการท่องเที่ยว รวมถึงส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมและอาชีพด้านหัตถกรรม ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวทางของการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างเศรษฐกิจชุมชนอย่างยั่งยืน เช่น การพัฒนาชุมชนเทือกเขาภูเวียง จังหวัดขอนแก่น ที่นำตำนานและประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมาส่งเสริมการท่องเที่ยว (อัษฎาวุฒิ ศรีทน และอุมารินทร์ ตูลารักษ์, 2564) หรือการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในย่านเมืองเก่า จังหวัดเพชรบุรี ซึ่งพัฒนากิจกรรมสร้างสรรค์เพื่อต่อยอดมูลค่าชุมชน (ศรัญญา จันทรวงศ์, 2564) รวมถึงการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในกระบวนการพัฒนาชุมชนอย่างสร้างสรรค์ตามยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรม 20 ปี (อธิป จันท์สุริย์, 2561) ทุนทางวัฒนธรรมจึงไม่เพียงสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากและสร้างความยั่งยืนให้แก่ชุมชนในระยะยาว

2. ตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นชุมชนที่มีทุนทางวัฒนธรรมโดดเด่นและอัตลักษณ์เฉพาะตัว ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับชุมชนได้ แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในพื้นที่นี้ ควรมุ่งเน้นทั้งการพัฒนาเชิงรุกและเชิงสนับสนุน โดยการพัฒนาเชิงรุกควรมุ่งสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น การรักษาประเพณีและอัตลักษณ์ของชุมชน รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในกระบวนการจัดการท่องเที่ยว และการจัดการองค์ความรู้ด้านภูมิปัญญาหัตถกรรม ให้สามารถใช้งานได้จริง ขณะเดียวกัน การพัฒนาเชิงสนับสนุนควรเน้นยกระดับกลุ่มอาชีพตามภูมิปัญญา ส่งเสริมแนวคิดสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง พัฒนาที่พักเพื่อรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของอธิป จันท์สุริย์ และคณะ ที่ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน จังหวัดสิงห์บุรี ควรมุ่งอนุรักษ์อัตลักษณ์ในยุคบางระจัน พร้อมเสริมสร้างความรู้ด้านการท่องเที่ยวแก่ชุมชน และใช้เทคโนโลยีประชาสัมพันธ์เพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น (อธิป จันท์สุริย์ สุดสันต์ สุทธิพิศาล และขวัญฤกษ์พร ขนอนคราม, 2563) นอกจากนี้ ปุญญนิรันดร์ อังศุธีรกุล และคณะ ยังชี้ว่า การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดจันทบุรี ควรยกระดับเทศกาลท้องถิ่น สร้างความมั่นใจในคุณค่าของวัฒนธรรม และพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว (ปุญญนิรันดร์ อังศุธีรกุล ศรุต ชำนาญธรรม และพศวรรตร์ วริพันธ์, 2566) ศรัญญา จันทรวงศ์ ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในเส้นทางวัฒนธรรม

ย่านเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี โดยระบุปัจจัยสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ การจัดการ การมีส่วนร่วม การเข้าถึง และสถานที่ท่องเที่ยว (ศรัญญู จันทรวงศ์, 2564) ขณะที่รุ่งทิวา ทำน้ำ และอชิป จันทรสุริย์ เสนอแนวทางส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีถิ่นเชิงสร้างสรรค์ในอำเภออัมพวา จังหวัดตาก โดยเน้นด้านการมีส่วนร่วม นักท่องเที่ยวสามารถร่วมกิจกรรมชุมชน ด้านความคิดสร้างสรรค์ ชุมชนต่อยอดผลิตภัณฑ์เพื่อเพิ่มมูลค่า ด้านการเรียนรู้ เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวศึกษาและแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม ด้านประสบการณ์ร่วม สร้างประสบการณ์จริงให้กับนักท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมท่องเที่ยว ชุมชนออกแบบกิจกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิต ด้านการสื่อสารและการตลาด ใช้เทคโนโลยีประชาสัมพันธ์ และด้านการจัดการแหล่งท่องเที่ยว รักษาวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ดั้งเดิมพร้อมสร้างความเข้าใจแก่นักท่องเที่ยว (รุ่งทิวา ทำน้ำ และอชิป จันทรสุริย์, 2564)

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ปัจจุบันการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์เพิ่งเริ่มเข้ามามีบทบาท หรือเป็นทิศทางใหม่ที่สามารถนำมาปรับใช้ในประเทศไทยได้อย่างมีศักยภาพ เพราะเนื่องด้วยวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ และต้นทุนทางภูมิปัญญาของคนในชุมชนที่มีศักยภาพ สามารถนำมาปรับใช้เป็นกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ ทูนาทางวัฒนธรรมของชาวชุมชนในตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง มีจุดเด่นที่แตกต่างและมีอัตลักษณ์ เป็นแหล่งรายได้หลักของคนในชุมชน ทั้งนี้รูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ยังช่วยอนุรักษ์มรดกของคนพื้นถิ่นและดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาท่องเที่ยวได้ตลอดปี ตลอดจนเป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยรักษาสมดุลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนให้ยั่งยืนอีกด้วย แต่ทั้งนี้ควรมีการพัฒนาเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวในชุมชนให้เข้มแข็ง และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น อีกทั้งเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เป็นการสร้างคุณค่าด้านประสบการณ์การท่องเที่ยวให้กับนักท่องเที่ยวโดยเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาผู้วิจัยเสนอข้อเสนอแนะไว้ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาครัฐและเอกชน ควรเพิ่มการส่งเสริมสนับสนุนให้ชุมชนใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างมูลค่า สามารถนำมาใช้ประโยชน์บนพื้นฐานของความเหมาะสม และเพื่อเป็นต้นแบบการต่อยอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ต่อไป

1.2 คนในชุมชน กลุ่มวิสาหกิจชุมชน กลุ่มสตรีในชุมชน กลุ่มหนุ่มสาว ควรร่วมกันอนุรักษ์รักษา ฟื้นฟู ต่อยอด ร่วมมือสร้างความเข้มแข็งในการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่น และทุนทางวัฒนธรรม

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

2.1 ทูทางวัฒนธรรมของชุมชนในตำบลต้นเปา มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น ซึ่งยังไม่ได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึก ทั้งนี้ อาจมีการสำรวจ ศึกษา ข้อมูลด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ชาติพันธุ์ และ ภูมิปัญญา เพื่อเป็นฐานข้อมูลผู้สนใจหรือนักท่องเที่ยว ที่ต้องการข้อมูล สามารถสืบค้นข้อมูลดังกล่าว ได้โดยการนำเสนอข้อมูลในฐานระบบข้อมูลออนไลน์ที่ง่ายต่อการสืบค้น และเป็นประโยชน์ต่อการศึกษา และการวิจัยในอนาคต

3. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการวางแผนโปรแกรมการท่องเที่ยวทั้งในระยะสั้น เช่น ไปเช้าเย็นกลับ และพักค้างคืน เพื่อให้นักท่องเที่ยวทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศทราบว่า มีกิจกรรมการท่องเที่ยวใดที่สามารถทำได้บ้าง นอกเหนือจากการเยี่ยมชมเพื่อเป็นการเพิ่มการดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวให้อยากทำกิจกรรมมากยิ่งขึ้น

3.2 ควรมีการศึกษาริวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการท่องเที่ยวชุมชนในตำบลต้นเปา เพื่อทราบเกี่ยวกับสภาพปัญหา และหาแนวทางบริหารจัดการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวในชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชัยพล สกุลเหลืองอร่าม. (2556). ภูมิปัญญาศิลปหัตถกรรมกระดาดชาษา: กรณีศึกษาหัตถกรรมกระดาดชาษาบ้านต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- บุญญ์นิรันดร์ อังศุธิรกุล ศรุต ชำนาญธรรม และพศวรรตร์ วริพันธ์. (2566). แนวทางการส่งเสริมศักยภาพทางการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในจังหวัดจันทบุรี. *วารสารวิชาการวิทยาลัยสันตพล*, 9(2), 156-165.
- พิเชษฐ์ จุฬรอดและภาณุ ปิ่นทุก้าพล. (2565). กระบวนการผลิตและการจัดการความรู้ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนผลิตภัณฑ์รมบ่อสร้างอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. *สัปดาห์ : วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ (สทมส.)*, 28(2), 16-30.
- พองคำ หล้าปินตา. (12 พฤศจิกายน 2566). ผลิตภัณฑ์ของบ้านหนองไค้. (ชนิษฐา ใจเป็ง, ผู้สัมภาษณ์)
- ภุริวัจน์ เดชอุ่ม. (2556). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรอบแนวคิดสู่แนวทางปฏิบัติสำหรับประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร*, 33(2), 331-366.
- รัตนา กาวีอิน. (21 ธันวาคม 2566). ผลิตภัณฑ์ของบ้านหนองไค้. (ชนิษฐา ใจเป็ง, ผู้สัมภาษณ์)
- รุ่งทิวา ทำน้ำ และอธิป จันท์สุริย์. (2564). ศักยภาพการท่องเที่ยววิถีถิ่นบนฐานแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ อำเภอู่เมียง จังหวัดตาก. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี*, 15(1), 304-317.

- ศรัญญู จันทรวงศ์. (2564). ปัจจัยการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในเส้นทางวัฒนธรรม ภูมิศึกษา ชุมชนท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมย่านเมืองเก่าริมแม่น้ำเพชรบุรี. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาการจัดการทางวัฒนธรรม (สหสาขาวิชา)*. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุดแดน วิสุทธิลักษณ์ พิเชฐ สายพันธ์ อรุมา เตพลกุล และธีระ สินเดชาธิ์. (2556). *การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ (Creative Tourism)*. กรุงเทพมหานคร : องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน).
- อชิป จันทรสุริย์. (2561). การพัฒนาตัวบ่งชี้การจัดการมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นฐานสู่การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ จังหวัดชุมพร. ใน *วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ*. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- อชิป จันทรสุริย์ สุดสันต์ สุทธิพิศาล และขวัญณภัทร ขนอนคราม. (2563). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์บนฐานอัตลักษณ์ ความเป็นไทยตลาดไทยย้อนยุคบ้านระจัน จังหวัดสิงห์บุรี. *ทีทัศน์วัฒนธรรม*, 19(2), 140-161.
- อัษฎาภูมิ ศรีทน และอุมารินทร์ ตูลารักษ์. (2564). ทูทางวัฒนธรรมในมิติการท่องเที่ยวชุมชนที่อธิบายผ่านเรื่องเล่าตำนาน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในวิถีชีวิตชุมชน. *วารสารศิลปศาสตร์ปริทัศน์*, 16(2), 141-158.
- อำนาจ หงษ์ทอง. (2555). การพัฒนารูปแบบของลวดลายบนผลิตภัณฑ์ด้วยวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของชุมชน: ภูมิศึกษา เทศบาลตำบลต้นเปา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่. ใน *รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์*. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.